

Inhoud

Historisch Jaarboek

	Van de redactie	5
Harry Groenewegen	90 Jaar Genootschap Oud-Westland	7
Martien van der Valk en John Witkamp	Vandervalk+degroot. Van Poeldijkse beurtschipper tot ondergrondse dienstverlener	29
Martha Vollering	De bekende outsiderkunstenaar Willem van Genk en het Westland	53
Patrick van der Voort	De Bospolder. Van Doortoge naar tuinbouwgebied	69
Redactie	Korenmolens in het Westland	91
Anneke Duyvesteijn	De orangerie, toegespitst op Westlandse buitenplaatsen Van beschermd telen naar de teelt onder glas	103
Léon van der Hoeven	Tot genoeg der kinderen De schoolmeesters van 's-Gravenzande	131
Jaap van Duijn	Ambachten en baljuwschappen De rechterlijke en bestuurlijke inrichting van het Westland in de Middeleeuwen Deel 2 De baljuwschappen en Delflands sluisambachten	153
Adri van Vliet	Oud-Westlandprijs 2024	171
Wil Bol	Archeologische kroniek van het Westland over 2024	175
Blanka Vasiljević	Bibliografie van het Westland over 2024	183
Geert Schuurman	Jaarverslag van het Genootschap Oud-Westland over 2024	187
	Auteurs	197

Ook dit jaar biedt het Historisch Jaarboek Westland een ruim aanbod aan artikelen over uiteenlopende onderwerpen.

Het genootschap bestaat in 2025 negentig jaar. Dit heugelijke feit werd in januari gevierd tijdens een drukbezochte bijeenkomst in de Oude kerk in Naaldwijk. Historicus René van Stipriaan luisterde het jubileum op met een boeiende lezing over Willem van Oranje. Bestuurslid en redactielid Harry Groenewegen gaf bij die gelegenheid een presentatie over de geschiedenis van het genootschap. Die presentatie heeft als basis gediend voor het openingsartikel dat hij schreef voor dit jaarboek. Hij legt daarin de nadruk op de ontwikkelingen in de afgelopen twintig jaar, omdat in 2005 toenmalig secretaris Krijn van Dijk de eerste zeventig jaar heeft vastgelegd in een artikel in het jaarboek van dat jaar.

In oktober 2024 bracht het genootschap een bezoek aan het bedrijf vandervalk+degroot in Poeldijk. Grootvader P.J. van der Valk vervoerde al voor de Tweede Wereldoorlog met zijn schuit mest naar de tuinbouwbedrijven. Het familiebedrijf is nu met zo'n 350 personeelsleden en twaalf vestigingen in Nederland marktleider op het gebied van rioleringsbeheer en rioolreiniging. Martien van der Valk en CEO John Witkamp schetsen in een artikel voor dit jaarboek het verleden van het bedrijf en hun visie op de toekomst.

Outsiderart is een begrip dat wordt gebruikt voor kunstuitingen die niet binnen de gevestigde kunstwereld passen. Willem van Genk (1927-2005), een man met een psychiatrische achtergrond wiens wortels in het Westland liggen, was hiervan in Nederland de meest bekende representant. Martha Vollering is in de geschiedenis van zijn leven gedoken en geeft in haar artikel voor het jaarboek een aantal voorbeelden van zijn werk, waarvan er enkele in het Westland zijn gesitueerd.

De Bospolder, gelegen tussen de dorpen Poeldijk, Naaldwijk en Honselersdijk, is een gebied met een interessante geschiedenis. In de zeventiende eeuw werd in deze contreien het Huis Honselaarsdijk gesticht met zijn uitgestrekte paleistuinen. Voor de boeren die hier woonden en hun land bewerkten, had dit grote gevolgen. Na de ontmanteling van het paleis en de tuinen in het begin van de negentiende eeuw vestigden zich vanaf 1850 tuinbouwbedrijven in het gebied. Hoe dit proces verliep schetst Patrick van der Voort in zijn artikel. Zijn familie heeft generaties in de Bospolder gewoond en gewerkt.

Samen met de historische verenigingen in het Westland hebben we de afgelopen jaren een reeks thema-artikelen gepubliceerd. Het afgelopen jaar was dat een artikel over de eerste postkantoren, ingeleid door de redactie. Dit jaar is gekozen voor het onderwerp korenmolens. De eerste vermeldingen van korenmolens in het Westland dateren uit het eind van de dertiende en het begin van de veertiende eeuw. Van de zes nu nog bestaande korenmolens en drie afgebroken molens is een vroege foto opgenomen met een uitgebreid onderschrift.

Orangerieën maakten veelal deel uit van buitenplaatsen. In orangerie.n werden 's winters exotische kuipplanten bewaard die in de zomer buiten in de tuin van de buitenplaats stonden. Anneke Duyvesteijn heeft onderzoek gedaan naar orangerie.n bij Westlandse buitenplaatsen. Ze schetst in haar artikel ook een aantal in de negentiende eeuw ontwikkelde overgangstypen die als voorloper kunnen worden beschouwd van het telen onder glas.

Léon van der Hoeven heeft een artikel geschreven over de schoolmeesters van 's-Gravenzande vanaf de vroegste vermeldingen tot aan de Franse tijd. Hij gaat in op de vraag welke achtergrond deze schoolmeesters hadden en waarin de kinderen werden onderwezen.

De schoolmeesters gaven niet alleen onderwijs, maar namen soms kinderen in de kost. Ze hadden ook tal van aan de kerk gerelateerde taken, zoals koster en voorzanger. Een van 's lands bekendste bouwmeesters uit de zeventiende eeuw, Arent van 's-Gravesande, was de zoon van een 's-Gravenzandse schoolmeester en ging zich noemen naar zijn geboortedorp.

Jaap van Duijn heeft studie gemaakt van de rechterlijke en bestuurlijke indeling van het Westland in de Middeleeuwen. Het artikel dat hij over deze complexe materie schreef was te omvangrijk om in één keer in het jaarboek op te nemen. Vorig jaar is daarom deel I gepubliceerd, dat met name ging over de schoutambachten. Dit jaar volgt deel II over de baljuwschappen en de Delflandse sluisambachten. De materie is vooral zo complex door de gebrekkige informatie die is overgeleverd over de vroegste periode.

Verder in dit jaarboek het juryverslag van de Oud-Westlandprijs 2024 van de hand van juryvoorzitter Adri van Vliet. De prijs is op 16 november 2024 tijdens een feestelijke bijeenkomst uitgereikt aan Krijn van Dijk uit De Lier. De andere genomineerden waren Cora van Dalen uit Poeldijk en Arnold Knoppert uit Naaldwijk.

Het jaarboek wordt afgesloten met de Archeologische kroniek, opgesteld door Wil Bol, de Bibliografie van in 2024 over het Westland verschenen publicaties, door Blanka Vasiljevic, en het jaarverslag van het genootschap van de hand van secretaris Geert Schuurman.

De redactie wenst u veel leesplezier met deze 38ste editie van het jaarboek.